

Язък! Хората тъкмо са готови да живеят на Плутон

Завърши българо-румънското съревнование „За социалистическо отношение към природата“. Не всички русенци доживяха резултата. След дълго прехвърляне на топката преговорите приключиха с десет отбелязани точки. В чия полза?

Русенци доживяха (поне повечето от тях) да чуят, че Химкомбинатът в Гюргево, който ги трови успешно вече девет години, може да бъде спрял. Инсталацията за епихлорхидрин сега не работи. Тази седмица комисия от експерти на двете страни започва цялостен преглед на всички мощности на химическия комбинат, за да прецени дали той ще бъде затворен завинаги. Най-сетне Румъния прие идеята за международна експертиза в района Русе-Гюргево. Българската страна се съгласи на същото за Козлодуй.

Великият експеримент с живота на стотици хиляди хора,

замислен и осъществен от не толкова великия учен, доктор на химическите науки, академик, майката на румънците Елена Чаушеску, бе благословен на 5 април 1978 г. от гениалния стратег и архитект на априлската линия, татко на българския народ Тодор Живков. (Изглежда боговете са го белязали все около 5 април да върши велики дела.) Тогава в Турну Мъгуреле той каза: „Усилено продължава строителството на завода за тежко машиностроене в Русе и Гюргево. Днес ние ще подишем и нова спогодба между нашите две страни – за сътрудничество в строителството на голям химически комплекс, за коопериране на неговото производство.“

Кооперирането, както е известно, не се състоя и в двата случая. Но докато русенският машиностроителен гигант се мъчеше с усвояването на капани за мишки, неговият гюргеВСКИ химически събрат с бодри крачки навлезе в светлото (и мъгливо) хлорно бъдеще.

Какво представлява „чудото на румънската химия“?

Ще започна с един коментар на председателя на общинския народен съвет в Русе инж. Георги Драгоев. Разговарях с него преди месец, точно след срещата му с кмета на окръг Гюргево Адриан Рантеш: „Те казват, че този комбинат бил най-доброто в румънската химия, но кой е казал, че румънската химия е най-добрата в света?“ А сега си представете какво се носи около по-малко доброто в румънската химия и не забравяйте докторската титла на академичката!

Преди две години, когато положението в Русе стана много по-лошо, се отправиха вопли за помощ към Съветския съюз. Тогава във в. „Известия“ излезе един кратък материал, разговор с Ю. Денисов, началник отдел „Союзхимекспорт“ в Министерството на химическата промишленост на СССР, участвувал в създаването на ГюргеВСКИ химически комбинат.

„Това е доста крупен комплекс – разказва той, – който включва много производства. Но само две от тях – на сода каустик и течен хлор – са съоръжени по съветски проект и снабдени с наше оборудване. Останалите са създадени от румънската страна и ред чуждестранни фирми. Това са производствата на синтетична солна киселина, четирихлорен въглерод, перхлоретилен и някои други производства с потребление на хлор, в частност на епихлорхидрин.“

По-нататък Денисов обяснява, че съветското оборудване е напълно безопасно и там, където действа в СССР, са изключени всякакви изхвърляния на хлор в атмосферата. Казва, че още през есента на 1986 г. (началото на петата за русенци хлорна година) съветски специалисти заедно със своите румънски колеги са изследвали детайлно производствата, построени с участието на СССР, разработени са съвместни мерки и т. н.

„Затова, че е направено немалко – завършва той, – свидетелства фактът, че от края на миналата година (1987 – б. а.) досега (материалът е от 18.05.1988 г.) не е фиксирано нито едно изхвърляне на хлор от производствата, в които действат съветско оборудване.“

Откъде бяха изпусанията, русенци не знаят. Но те продължаваха. Едва когато бе спряна първа площадка на комбината, която произвеждаше течен хлор (погледни предишните редове!), Русе си отиде – но само за една година. След това отново започна да ги трови „чудото на румънската химия“ и на „реда чуждестранни фирми“.

До последните преговори между Андрей Луканов и Петре Роман обаче румънската страна продължаваше да твърди, че при тях изпусания няма, на въпросите възможно ли е поради агресивната среда на работа съоръженията да се повредят, отговаряше, че ги ремонтират всяка година, че резервоарите с хлор са добре обезпечени срещу земетресения. Директорът на ГюргеВСКИЯ химкомбинат убеждаваше нашите делегации, че са на погрешен път, защото „така мирният автомобилните газове“, а кметът Рантеш допускаше, че „възленията около изборите са отслабили технологичната дисциплина“.

Антиправителствените действия на русенци

Когато гробищата започнаха да се пълнят по-бързо, спонтанните аборт и ненормалните новородени се увеличиха, а все повече бебета взеха да посиняват от астматични пристъпи, на русенци им писна. Писна им да се събуждат с подути очи и главоболие (след като този синдром засегна и заклетите трезвеници). На жените им омръзна да търсят връзки за липсващите на пазара чорапогащи, защото едно излизане в дъжда превръщаше наличните запаси в добре изработени рибарски мрежи. Вадичките пот, които се стичаха по телата на всички в известните русенски жегги, оставяха червени възпалени следи по кожата. (Добре, че никой не може да види лигавиците на вътрешните си органи!)

„Хлорът е химическо съединение, което се отличава със своята висока реакционна химическа способност. Даже и да има някакви количества в атмосферния въздух, той се свързва с наличната влага и се превръща в солна киселина, т. е. свързан хлор или хлорен йон.“ – инж. Стоян Върбанов, началник на районната инспекция за опазване на природната среда в Русе.

Не, това не са Фюрера и Дучето. Това е представянето на фарса „Грижа за човека“ в Русе през 1987 г. „Ария на лъжата“. Солист – високопоставеният народен представител Гриша Филипов. Ръководител на хора – първият секретар на областния комитет на БКП Петър Петров.

„Хлорът е използван като химическо оръжие още през Първата световна война... При обявяване с хлор трябва да се затворят пълно прозорците, децата да не се пускат на улици, а тези, които са навън, да използват марли, намокрени в разтвор на сода бикарбонат...“ – из инструкциите на гражданската отбрана.

Средно 60 дни в годината тези инструкции трябва да се изпълняват, защото пределно допустимите концентрации на хлор и минерални киселини във въздуха бяха надвишавани по няколко пъти. Само че русенци трябва да ходят на работа. По кейовете на корабостроителния завод и в Парка на младежта работещите припадаха. Строителите слизаха от скелето около театъра малко преди да загубят съзнание. След дълго увъртане в училищата спряха задължителната утринна гимнастика, която завършваше със задължителното: „А сега дишайте дълбоко!“ Върховната подигравка с русенци бе извършена на 23 септември 1987 г., когато новоприетите пионерчета се къляха да бъдат „верни на партията“, закрили уста с току-що вързаните червени връзки.

А Секретариатът на ЦК на БКП взе решение „демонстрациите в Русе да се смятат за прояви, насочени против правителството“.

Грижата за човека бе основна грижа на партията.

И човека го знаем. Не знаем само по кой член ще бъде подведен под отговорност за подписа си на 5 април 1978 г. Партията в Русе се отнасяше към него с особена грижа – и без това беше нарочил града, след като тук преди години бяха хвърлили шепя пръст по автомобил му. Когато му се налагаше да тръгне към Румъния на лов за специално отглежданите от любимия му колега Чаушеску мечки,

наставаше трепетно очакване – ще прости ли Тодор Живков на Русе, ще дойде ли?

Може би затова дълго никой не вярваше или си даваше вид, че не вярва на русенските специалисти, когато твърдяха, че обявяването идва от Гюргево. Ами как ще се скараме сега с братската Румънска комунистическа партия? Причината си е у нас. Имаме предприятия, които ползват солна киселина, ами белината, ами химическото чистене, ами хлорната вар в тоалетните?

По-късно, когато нямаше как да се отрича повече, когато русенци започнаха „антиправителствената си дейност“, ужасът измести центъра си. Спомням си каква паника бе настанала пред едно посещение на Чаушеску. Той бе изпратил портрети – свои и на Елена, които замаяните от величието му русенски граждани да държат при посещането му на Моста на дружба (както име, а!). „Ще трябва да пратя цивилни милиционери – скучаваше си косите един отговорен другар – иначе ще ме убият. Трябва и да го пазим в тайна, защото ако русенци разберат, че идва Чаушеску, те ще го убият.“

В Русе се грижеха за още един човек – Гриша Филипов. Нямаше как, като народен представител трябва да дойде пред демонстрантите. Пристигна със самолета. Мерцедесът му, тръгнал по-рано от София, го чакаше пред партийния дом (прочу се архитектурата си символика – формата му е на кораб – „корабът на комунизма“, и наричан от русенци Петроворещ по името на първия управител на секретар. Членът на Политбюро не можеше да се вози с волга. При второто посещение и на него му писна и каза на русенци: „На вас само да ви замирише на хлор и започвате да вдигате връва.“ Русенци пък нищо не казаха, а започнаха да събират подписи за отзоваването му като народен представител. Партията продължи да се грижи за човека и от-

говори на русенци, че желанието им е изпълнено и Светлин Русев вече не ги представлява в Народното събрание.

Грижата продължаваше и на общинско равнище. Демонстрантите обясняваха, че не са „терористи“, а са дошли пред комитета да молят да им се помогне да осигурят въздух за децата си. Един от общинските първенци им отговори: „Като искате да се молите, идете в църквата. Тук е партия.“

Оставяйки на спокойствие своя разгневен от русенци бог, партията изключваше, уволняваше, заклемяваше и... полагаше грижи за „околната среда“.

София бе отрупвана с хиляди писма от русенските майки с текстове, подобни на този: „Искаме да се премахнат тези химически заводи! Ще допуснете ли да има други истини след Чернобил и Бопал. Нямаме ли право на бъдеще ние, 250 хиляди жители на Русе?“ Безбройните инстанции, получаващи заплати около „околната среда“, отговаряха със статии в печата, подобни на тези:

„Юлската концепция за по-нататъшното изграждане на социализма в нашата страна, решението на Политбюро на ЦК на БКП „За коренно переустройство на природозащитната дейност и провеждането на нова екологична политика“ откриват наистина огромни възможности сред самоуправляващите се териториални общности, пред трудовете колективни да казват тежката си дума...“

Акад. Мако Даков, председател на Общонародния комитет за движението за опазване и възпроизводство на природната среда.

„Ние ценим провежданата държавна екологична политика от 9 септември 1944 г. до днес. Особено резултатни са мерките, взети след Априлския пленум на ЦК на БКП от 1956 г.“

Живко Живков, зам.-председател на Постоянната комисия по

опазване и възпроизводство на природната среда при Народното събрание.

„Нашата страна има своя достоен принос в усилията на народите за преодоляване на екологичната катастрофа. Идеята на другаря Тодор Живков за договор за екологична защита на Балканите има силна и всеобща подкрепа.“

Николай Дюлгеров, председател на Комитета за опазване на природната среда при Министерския съвет.

„Ниско е екологичното съзнание на населението. Най-важната ни задача е масовата екологична просвета и активна природозащитна пропаганда.“

Кръстю Тричков, председател на Общонародния комитет за защита на природата.

А в цяла България се вихреше

Съревнованието, наречено „За социалистическо отношение към природата“

Докато по него се пишеха точки и даваха награди, русенци се чудеха къде да избягат. Управата обаче се усети и им забрани да напускат града. Това мъдро държавническо решение, възстановяващо крепостното право, забраняваше на всички български общини да приемат за жители русенци.

В резултат на социалистическото отношение към природата заболяванията в крайдунавския ни град растяха. През 1979 г. те са били 962,17 на хиляда, през 1989 г. са 1621,02 на хиляда. Двойно увеличение, при положение че сега в Русе живеят около 40 хиляди души по-малко. Повечето от болестите са на дихателните пътища. Изследванията на две групи деца т. г. в замърсения Русе и екологично по-чистото с. Сливо поле показват 16 на сто болни деца в града при 7,14 на сто в селото.

В един разговор активисти на „Екогласност“ в Русе ми казаха, че детската смъртност в града е стигнала 34-35 на хиляда. Главният лекар на обединената болница Евгени Назъров обаче ми съобщи друга цифра – 10,5 на хиляда.

Миналата седмица надеждата на русенци се роди отново. Както научих от участници в преговорите в Букурещ, първият етап – срещите между експертите, са минали в дух на взаимно увъртане, но втората част – разговорът между Андрей Луканов и Петре Роман, е завършил успешно само след няколко прехвърляния на топката. Що се отнася до недовършената трета площадка, чието производство се държеше досега в тайна (а русенци споменаваха думичката фосген), пълни данни за него ще получим след две седмици. Нашата делегация обаче е била уверена, че не е имало никакви намерения за производство на химически оръжия, че става въпрос за безобидни оцветители.

Първата крачка бе направена. И то голяма. Дай боже да не се върнем на момента от преди две години, когато Константин Дъскалеску убеждаваше нашите пратеници, че той лично посетил Гюргево и видял как хлорът се носи на талази откъм Русе, за да убие невинни румънски граждани...

И все пак жалко! Пропадна чудесната идея русенци да бъдат първите жители на Плутон – планетата от Слънчевата система, известна с хлорната си атмосфера.

ДАНКА ВАСИЛЕВА